

Kriminalistično izvedenstvo v kazenskem postopku

Vlado Vidic, vodja kriminalistično-tehničnega laboratorija republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije

Hitro in učinkovito odkrivanje kaznivih dejanj in njihovih storilcev je ena pglavitnih nalog operativnih organov za notranje zadeve. To je hkrati tudi najboljše preprečevanje.

Zaradi čedalje bolj izpopolnjenih metod, ki jih uporabljajo storilci, in zaradi čedalje večje zapletenosti posameznih primerov ter nazadnje tudi zaradi čedalje večjega odstotka neraziskanih kaznivih dejanj dobivajo pri raziskovanju še večji pomen stvarni dokazi, s katerimi se ukvarja posebna veja v kriminalistiki — kriminalistična tehnika.

Kriminalistična tehnika lahko s svojimi raznovrstnimi možnostmi daje dragoceno pomoč preiskovalnim organom pri razjasnitvi kaznivih dejanj. Pri tem pa mora uporabljati sodobne znanstvene in tehnične pripomočke in metode, te še posebno pri dokazovanju v kazenskem postopku. Kriminalistika posveča posebno skrb ogledu kraja kaznivega dejanja, ker se le na kraju dejanja lahko zberejo stvarni dokazi, ki jih je nato treba še laboratorijsko obdelati oziroma identificirati. Zato so se kriminalisti čedalje bolj opremljali s tehničnimi pripomočki in začeli so se organizirati policijski laboratoriji.

Izoblikovala se je posebna veja policije, ki so ji dali ime znanstvena policija (la police scientifique, Wissenschaftliche Kriminalistik in pod.).

V večjih središčih so se razvili raziskovalni kriminalistični laboratoriji, zavodi in inštituti, v katerih delajo visoko specializirani strokovnjaki.

Dosti teh strokovnjakov nastopa že v pripravljalnem postopku in kasneje pred sodiščem kot kriminalistični izvedenci. Ker tehnične preiskave terjajo temeljito znanje, ga morajo ti strokovnjaki pridobiti na fakultetah in posebnih znanstvenih ustanovah. Potrebne pa so jim tudi dolgoletne izkušnje in najsodobnejši tehnični pripomočki.

Lahko trdim, da so si tudi nekateri naši kriminalistični tehniki z leti pridobili bogate izkušnje in da so se izkazali za dobre izvedence. Zato jim sodišča rada zaupajo izvedensko delo.

Tako delo jim je zaupano tudi v zakoniku o kazenskem postopku in v zakonu o notranjih zadevah; tu jih 12. člen pooblašča dajati kriminalistična strokovna mnenja.

Kriminalistično izvedenstvo pomeni premišljeno, organizirano in načrtno delo pri zatiranju hudodelstva. Delavci, ki opravljajo ta dela, ne čakajo le na zahtevo pravosodnih organov, temveč samoiniciativno uporabljajo znanstvene do-

sežke pri odkrivanju kaznivih dejanj in dokazovanju.

To delajo v skladu s 140. členom ZKP: v njem se med drugim zahteva, da se odkrijejo in zavarujejo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, ki utegnejo biti dokaz.

Kako to opravljamo, nas natančno pouče kriminalistična tehnika, taktika in metodika.

Zato lahko štejemo med strokovna opravila tudi opravljanje ogleda in v zvezi s tem fotografiranje, skiciranje, iskanje in zavarovanje sledov in predmetov kaznivega dejanja.

To delo smejo kriminalisti opraviti v določenih okoliščinah tudi brez preiskovalnega sodnika; če je potrebno izvedensko delo, ki se pozneje ne bi moglo ponoviti, in če je nevarnost, da izvedensko delo zaradi preteka časa ne bi moglo biti uspešno, ali če druge okoliščine narakujejo hitro ravnanje, lahko to opravijo sami (razen obdukcije in izkopa trupla), ne da bi čakali na preiskovalnega sodnika.

Vrste izvedenskih opravil¹

Dr. T. Marković deli izvedenska opravila v štiri skupine, in to glede na namen in vsebino, glede na organizacijo zatiranja hudodelništva, glede na določbe ZKP in glede na opravilnika izvedenskega opravila.

Glede na namen in vsebino poznamo:

- dajanje izvedenskega mnenja brez poprejšnjih laboratorijskih preiskav,
- izvedenska opravila, pri katerih so potrebne laboratorijske preiskave.

Glede na organizacijo zatiranja hudodelništva pa ločimo:

- kriminalistična izvedenska opravila, povezana z zatiranjem hudodelništva,
- druga (knjigovodska, finančna itd.) izvedenska opravila.

Glede na določbe ZKP, se opravila delijo na:

- neformalna izvedenska opravila, ki se opravljajo že pred uvedbo kazenskega postopka in ki pomagajo pri odkrivanju storilca kaznivega dejanja.
- formalna izvedenska opravila, opravljena v formalno uvedenem kazenskem postopku.

¹ Dr. T. Marković: Kriminalistična ekspertiza — Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo št. 4/1971.

Glede na opravnika izvedenskega opravila pa ločimo:

- izvedenska opravila, ki jih opravijo poklicni kriminalistični izvedenci,
- izvedenska opravila, ki jih priložnostno opravljajo strokovnjaki, ki temeljito poznajo nekatera znanstvena in tehnična torišča in kdaj pa kdaj izdelujejo ekspertize.

Kriminalistična izvedenska opravila v naši praksi

Kriminalistična izvedenska opravila, ki jih lahko opravijo kriminalistični tehnični laboratoriji RSNZ — SR Slovenije, se nanašajo na:

- daktiloskopijo,
- grafoskopijo,
- traseologijo (preiskovanje sledov),
- nekatera območja kemije in biologije.

V daktiloskopskem laboratoriju se poleg vodenja daktiloskopskih kartotek ukvarjajo s prepoznavanjem živih oseb in mrličev ter na podlagi prstnih sledov in sledov dlani, najdenih na kraju kaznivega dejanja, identificirajo storilce. Zato je najpogostnejše vprašanje, ki ga postavljajo daktiloskopom: Ali je prstna sled identična s prstnim odtisom osumljenca?

V fizikalnem (traseološkem) laboratoriju identificirajo orodje po najdenih sledovih, preiskujejo vlomljene ključavnice, sledove nog, barv in lakov, stekla, zemlje, mikrosledov itd. Obnavljajo izpiljene ali drugače uničene številke na kovinah, identificirajo orožje po sledovih na tulcih in kroglah, ugotavljajo strelno razdaljo in drugo.

V kemijskem laboratoriju preiskujejo razne snovi, vnetljive tekočine, črnila, samovžigne snovi, mamila in nekatere strupe, restavri- raje mehanično ali kemično izbrisana besedila itd.

V biološkem laboratoriju pa preiskujejo sledove krvi, človeških izločkov, las in dlak ter rastlinske in živalske sledove.

Laboratoriji imajo sodobne tehnične pripomočke: poleg raznih mikroskopov naj omenimo tudi infrardeči spektrofotometer, spektrograf, aparature za preiskovanje v ultravioletni in infrardeči svetlobi, pribor za papirno in tenkoplastno kromatografijo itd.

V grafoskopskem laboratoriju je najpogostejše izvedensko opravilo preiskovanje in primerjanje rokopisov, podpisov in strojnih pisav.

Znano je, da ima to dokazovanje vrsto pomanjkljivosti, ker ni trdnih znanstvenih temeljev za preiskovanje. Rokopis je namreč precej odsev piščeve volje in njegovih zmožnosti, to pa se lahko tudi spremeni.

Vrednost grafoskopskega izvedenskega mnenja je odvisna predvsem od izvedenčevih zmožnosti in izkušenj, pa tudi od tehničnih pripomočkov, ki jih ima. Vse pa je odvisno tudi od objektivnih okoliščin. Čim obsežnejše je sporno besedilo toliko večje so možnosti za zanesljivo mnenje. Težko je grafologu določno odgovoriti samo na podlagi ene besede ali morda ene vrstice popačene pisave.

Kdor daje izvedencu nalogo, naj se potru- di in mu preskrbi čim boljše in obsežnejše gradivo za primerjanje.

Čeprav je bilo zbiranje primerjalnega gradiva za grafoskopsko preiskavo že obravnavano, se mi zdi potrebno, da nekatera najtemeljnejša pravila ponovimo.

Da bi lahko podali izvedensko mnenje o rokopisu in ugotovili, ali je določena oseba pisala določeno besedilo, moramo poleg spornega poslati tudi nesporno besedilo, ki ga je osumljena oseba napisala lastnoročno.

Nesporno besedilo je lahko neodvisno od obravnavane zadeve ali pa napisano po narekovanju. Pravilno je opremljen le tisti predmet oziroma zadeva, ki vsebuje prvo in drugo besedilo. Le s tem lahko damo izvedencu možnost, da ugotovi, ali je oseba pri narekovanju rokopis popačila ali ne.

Temeljno pravilo je, naj bo nesporni rokopis napisan v enakih razmerah, v kakršnih je bilo napisano sporno besedilo.

Rokopis, ki je napisan neodvisno od obravnavane zadeve, poiščemo v osumljenčevem stanovanju in na njegovem delovnem mestu. To so lahko različni zapiski, pisma, prošnje, pogodbe, osnutki dopisov itd. To pisavo mora pisec priznati kot pravo.

Oseba, ki bo pisala po narekovanju, pa naj bo umirjena in naj piše v ugodnih okoliščinah. Pri narekovanju osebi ne pokažemo spornega besedila. Če sme vedeti za vsebino spornega besedila ali če o njej že kaj ve, je najprimerneje, da narekujemo to vsebino. Sicer pa sestavimo tako besedilo, ki bo vsebovalo čim več besed in stavkov, kakršni so v spornem besedilu.

Pred narekovanjem pripravimo tudi ustrezen pribor.

Če je sporno besedilo dolgo, narekujemo nekaj vsebine iz začetka, sredine in konca. Prav je, da to nekajkrat ponovimo.

Ker je sporno besedilo lahko napisano z navadnimi, tiskanimi ali poltiskanimi črkami, moramo od osebe zahtevati, da piše z isto vrsto črk.

Pisalno sredstvo mora ustrezati tistemu, s katerim je napisano sporno besedilo.

Papir, zlasti njegova velikost, gladkost in črtanost lahko vpliva na rokopis. Zato moramo pri pripravah to upoštevati.

Prav tako je pomemben položaj pri pisanju, ker tudi vpliva na obliko rokopisa. Pri podpisovanju poštnih nakaznic, denarnih listin in ob drugih priložnostih neredko pišemo stoje.

Hitrost pisanja vpliva na nadrobnosti rokopisa. Zato spočetka narekujemo počasneje, nato pa čedalje hitreje. Če v spornem besedilu opazimo pravopisne napake, narekujemo brez podarka, da ugotovimo, ali jih oseba zares dela.

Rokopis, ki ga dobimo po narekovanju, mora biti napisan na posameznih, oštevilčenih listih, ki jih mora narekovelec besedila overiti. Vsak list sproti odvezamemo, da se ne more uporabljati kot predloga. Nespornega besedila mora biti čim več. Če sporno besedilo obsega eno ali dve strani, mora biti nespornega vsaj dvakrat toliko. Če pa je spornega besedila malo, mora biti nespornega trikrat do petkrat več.

Podpisov, napisanih po narekovanju, mora biti vsaj dvajset in to vsak na svojem lističu papirja, ki ga sproti odvezamemo in oštevilčimo. Pri podpisih moramo upoštevati, ali gre za paraf ali za polni podpis. Zbrati pa moramo tudi podpise, ki so bili napisani neodvisno od obravnavane zadeve. Prav tako ne zadostuje, da pošljemo le podpise, napisane z osumljenčevo roko, marveč tudi podpise tiste osebe, katere podpisi so ponarejeni.

Prav je, da za osumljeno osebo pošljemo tudi nekaj podatkov o starosti, poklicu, izobrazbi in morebitni boleznih.

Če bomo ta navodila upoštevali, bodo strokovna mnenja zanesljivejša, prav tako pa ne bo treba zadev vračati v dopolnjevanje.

Kriminalistični delavci so bili kot izvedenci za pisavo v tuji strokovni literaturi že kritizirani. V zvezi s tem so se postavljala vprašanja:

— ali sploh lahko delujejo kot izvedenci za pisavo,

— če lahko, kakšna posebna usposobljenost je za to potrebna,

— ali mora tak izvedenec opraviti poseben izpit,

— pred kakšno strokovno komisijo naj bi ga opravil?

Kot odgovore na ta vprašanja pa navajajo:

— kriminalistični delavci lahko delujejo kot izvedenci za pisavo, če po dolgoletni posebni izobrazbi in po izkušnjah dobijo priznanje o zmožnosti pred ustrezno komisijo; le-to bi morali sestavljati najbolj izkušeni in najbolj priznani specialisti s tega torišča.

O tem vprašanju piše tudi dr. T. Markovič.² V članku, ki ga je izdal v Priročniku, pravi, da stalni izvedenci opravljajo izvedenska opravila poklicno kot dopolnilno delo.

Redko uporabljajo sodobne naprave in delajo posamično tudi tam, kjer bi bilo potrebno skupinsko delo.

Njihova zmožnost za ta opravila ni nikakor preverjena, nimajo potrdil za opravljanje tega dela in pogosto niti ustrezne opreme.

Ne posvetujejo se s strokovnjaki različnih strok in se ne trudijo, da bi izpopolnjevali delovne metode skladno z novimi znanstvenimi in tehničnimi dosežki.

Markovič meni, da bi služba za izdelovanje kriminalističnih ekspertiz morala biti znanstveno organizirana in bi morala delo opravljati poklicno, saj je znano, da veliko nalog pri kriminalističnih tehničnih raziskavah lahko temeljito reši le skupina poklicnih izvedencev.

Po njegovem bi se morala ta služba opravljati v posebnih zavodih. Biti bi morala neodvisna in samostojna, saj bi delovala v javnem interesu.

Ustanavljanje popolnoma nove ustave bi nalletelo na dosti težav:

— specializiranih kadrov praktično ni, niti ni visokošolskih ustanov, ki bi jih vzgajale,

— opremljanje laboratorijev bi bilo izredno drago,

— za postavitev laboratorijev bi bili potrebni številni prostori.

Zato se upravičeno vprašamo, ali je opravičljivo, da bi npr. pri nas poleg kriminalističnih tehničnih laboratorijev obstajala še ena podobna ustanova.

Zanimivo je, da so podobne predloge imeli tudi že drugi.

² Dr. T. Markovič: Problemi kriminalističnih vještačenja, Priročnik št. 4/1970.

Dr. Živojin Aleksić v predavanju »Organizacija in nekatere vrste sodnega izvedenstva«, ugotavlja,

- da se veliko ekspertiz izdeluje zelo dolgo,
- da manjka izvedencev za posamezne stroke,
- da profil izvedencev ni ustrezen,
- da nekatera sodišča ne uporabljajo izvedencev zaradi pomanjkanja denarnih sredstev,
- da je majhno število sodišč, ki si pomagajo s stalnimi sodnimi izvedenci.

Zato tudi on postavlja vprašanje o ustanavljanju zavoda za sodno izvedenstvo, ki bi sodiščem in drugim dajal strokovne storitve, izdeloval vse vrste ekspertiz, proučeval in redno sledil dosežkom znanosti in tehnike ter jih uporabljal pri sodnih ekspertizah, ustvarjal dokumentacijsko središče, sklad za znanstvene raziskave itd.

Podobno je tudi dr. Vladimir Vodinelić v predavanju »Nekatera temeljna praktična in teoretična vprašanja kriminalističnih ekspertiz« zastopal tezo o potrebi, da se ustanovijo poklicni, samostojni in neodvisni znanstveni zavodi za kriminalistične ekspertize.

Poudaril je, da je sedanje opravljanje kriminalističnih ekspertiz le s strani kriminalističnih tehničnih delavcev pri organih za notranje zadeve nepravilno, ker je treba ločiti funkciji odkrivanja in raziskovanja z ene ter izvedenstva z druge strani. Vodinelić meni, da bi morale biti izvedenske ustanove v kriminalistiki popolnoma samostojne in neodvisne znanstvene ustanove, ki bi pri izdelovanju ekspertiz opravljale družbeno funkcijo in ne državne.

Po njegovem bi tak zavod za sodno izvedenstvo

- izdeloval kriminalistične in druge ekspertize,
- izpopolnjeval tehnične metode,
- dajal znanstveno-tehnično pomoč organom za notranje zadeve, javnemu tožilstvu, sodiščem in odvetnikom,
- sistematično izpopolnjeval operativne delavce organov za notranje zadeve, javnih tožilstev in sodišč.

Taka ustanova bi morala imeti v svojem sestavu laboratorije za raznovrstna kriminalistična izvedenska opravila, laboratorije za zahtevne ekspertize in znanstveni raziskovalni inštitut za sodno izvedenstvo.

Taka ustanova bi se sistematično ukvarjala z znanstvenim raziskovalnim delom, kot je:

- eksperimentalno delo,
- organizacija sodelovanja z vrhunskimi strokovnjaki,
- organizacija znanstvenih posvetovanj in seminarjev,
- organizacija podiplomskega študija ekspertiz,
- izdelava načrtov in programov za sistematično izpopolnjevanje izvedencev itd.

Kriminalistična izvedenska opravila v naših laboratorijih

V zadnjih petih letih so kriminalistični tehnični laboratoriji RSNZ SR Slovenije opravili naslednje kriminalistične ekspertize:

Leto	1968	1969	1970	1971	1972
Ekspertize:					
daktiloskopske	221	152	131	185	154
grafoskopske	416	402	340	369	334
kemijske	108	62	169	156	180
traseološke	224	313	302	294	430
Skupaj	969	929	942	1004	1098

Iz statističnega pregleda je razvidno, da število ekspertiz počasi narašča. S tem seveda nismo zadovoljni. To je odvisno predvsem od strokovnega dela naših delavcev na terenu. Če ti ne opravljajo ogledov oziroma če jih opravljajo nestrokovno in pri tem ne najdejo sledov, tudi izvedenska ustanova nima dela.

Iz statističnih podatkov kriminalistične službe je razvidno, da je še vedno velik odstotek kaznivih dejanj, pri katerih ni bil opravljen ogled. Zelo velik pa je odstotek kaznivih dejanj, pri katerih niso našli sledov ali pa so bili ti brez vrednosti. Ugotavljamo, da so naši delavci pri veliko kaznivih dejanjih pozorni le na najbolj klasične sledove, kot so prstni in nožni, drugo pa zanemarjajo.

Ugotavljamo tudi, da kriminalistiko in še posebej kriminalistično tehniko premalo poznajo tudi preiskovalni sodniki.

Sicer pa moramo glede omenjenih številčnih podatkov omeniti, da v naših laboratorijih v teh letih nismo izdelovali bioloških analiz, analiz alkohola v krvi ter ekspertiz v zvezi s prometnimi nesrečami. Zato je številčno stanje nižje

kot v nekaterih republikah, kjer gre velikansko število ekspertiz prav na račun analize alkohola v krvi, toksikoloških, histoloških in bioloških analiz, ki jih v Sloveniji opravlja Inštitut za sodno medicino.

Kriminalistično tehnično izvedensko mnenje

Zakonsko predpisana oblika kriminalističnega izvedenskega mnenja je zapisnik, ki mora vsebovati izvid in mnenje. Naša izvedenska mnenja imajo obliko strokovnega mnenja z uvodnim, opisnim in sklepnim delom.

V uvodnem omenimo zaprosilo organa, ki je zahteval izvedensko mnenje. Tu opišemo gradivo, ki ga je izvedenec imel, zlasti pa količino, stanje, primernost za preiskovanje, morebitne spremembe in podobno. Posebej sta opisana sporno in primerjalno gradivo. V uvodu morajo biti tudi natančno postavljena vprašanja, na katera naj izvedenec odgovori.

V opisnem delu ali izvidu opišemo metode, ki smo jih uporabili: ali so te metode specifične; kakšna je stopnja eksaktnosti uporabljenih metod; kakšne naprave in pribor smo uporabili; ali so bila opravljena tudi kontrolna preiskovanja in ali lahko pozneje potrdimo dobljene izide.

V sklepnem delu poda izvedenec mnenje oziroma odgovore na postavljena vprašanja.

Prizadevamo si, da bi bili odgovori jasni, določeni in nedvoumni. Posebno pozornost posvetimo dokumentaciji, ta mora biti sestavni del pismenega strokovnega mnenja. Dokumentacijo sestavljajo fotografije, skice, kromatogrami, spektrogrami in podobno.

Naši izvedenci vedo, da morajo svoje delo organizirati tako, da se postopek po potrebi lahko ponovi in preveri. Če gre za preiskovanje kake snovi, je mora nekaj shraniti za kontrolo in ponovno izvedensko delo, ki ga bo morda moral opraviti kak drug izvedenec.

Če bi bila strokovna mnenja kakovostna, nedvoumna in dobro dokumentirana, potem bi bila po mojem mnenju navzočnost izvedenca na glavni obravnavi lahko le izjemna.

Sodelovanje z izvedencem

Želimo, da bi sodniki in naši organi, ki zahtevajo strokovno mnenje, tesno sodelovali z izvedencem. Prav je, da se z njim posvetujejo glede zbiranja gradiva.

Izvedencu naj dajo na vpogled celotno gradivo, zlasti pa podatke, ki so jih dobili med preiskavo.

in ki so pomembni za podajanje izvedenskega mnenja.

Vedeti morajo, kakšne laboratorijske preiskave dopušča sedanje stanje znanosti in tehnike, in temu primerno morajo tudi znati postaviti vprašanja. Ta naj bodo jasna in konkretna. Zadevajo naj le njegovo stroko in usposobljenost. Ne postavljajo pa naj vprašanj, na katera kriminalistični izvedenec ne more odgovoriti, saj ti strokovnjaki niso jasnovidci.

Šolanje kriminalističnih izvedencev

Omenili smo že, da kadrov za kriminalistične izvedence ne šola nobena visokošolska ustanova. Kot podlaga za specializacijo je potrebna fakultetna izobrazba tehnološke, biološke, pravne ipd. smeri. Vsi kadri bi se morali dopolnilno izobraževati na posebnih tečajih, kot so pri nas polletni do enoletni kriminalistični ali kriminalistično-tehnični tečaji, ki smo jih v Sloveniji priredili že precej.

Tako izpopolnjene strokovnjake bi morali pošiljati na specializacijo v tujino. Vendar ne na splošno kriminalistično tehnično izobraževanje, kot je to inštitut znanstvene policije in kriminologije v Lausannu (Švica), temveč na posamezne priznane policijske inštitute, kjer bi se posvetili strogo določenemu področju (npr. grafologiji, spektrografiji, plinski kromatografiji itd.). Kadrov bi morali imeti po sistemizaciji toliko, da bi poleg rednega izvedenskega dela imeli še čas za znanstveno delo in lastno izpopolnjevanje ter za pomoč pri izpopolnjevanju temeljnih kriminalističnih kadrov.

Vsi kriminalistični izvedenci morajo samoiniciativno in redno spremljati tujo strokovno literaturo in biti na tekočem na svojem torišču.

Kriminalistični izvedenci bi morali opravljati strokovni, specialistični (praktični in teoretični) izpit pred posebno republiško ali zvezno komisijo, ki delo vsestransko pozna. Po uspešno opravljenem izpitu bi tak strokovnjak dobil spričevalo, ki bi mu dovoljevalo poklicno opravljati določena kriminalistična izvedenska dela.

Pomanjkljivosti v izvedenstvu

Ena pglavitnih pomanjkljivosti v kriminalističnem izvedenstvu je še vedno nezadostna strokovna pripravljenost in izkušnost. Formalna diploma še ne zadošča. Ugotoviti je treba, kje se je kdo specializiral, kolikokrat je obdeloval po-

dobno zadevo in kako dolgo že dela kot izvedenec.

Izkušenenost si izvedenec lahko pridobi šele z dolgoletnim delom.

Seveda se zavedamo tudi pomena drugih lastnosti in vrlin, kot so nepristranskost, neodvisnost, vestnost in ekspeditivnost. Pogostna je namreč pritožba zaradi neekspeditivnosti. Vendar moramo razumeti, da je počasnosti krivo tudi nepravilno zbrano gradivo in da dosti mnenj zahteva večdnevno pa tudi večtedensko delo.

Pomanjkljivost je tudi v tem, da nam včasih pošljejo v izvedensko delo zadevo, ki obsega na stotine dokumentov in kjer zato izvedenci porabijo veliko časa, da izluščijo jedro. Gotovo včasih obstoje možnosti, da se že prej vse tisto, kar ni nujno potrebno za konkretno izvedensko delo, izloči.

Dr. T. Marković ugotavlja, da so v zvezi z izvedenstvom v ZKP nekatere zastarele formulacije, ki jih pri kriminalističnih izvedenskih opravilih ni mogoče dosledno upoštevati.

Kriminalistična izvedenska opravila zahtevajo večinoma dolgotrajna laboratorijska preiskovanja, uporabo aparaturne opreme, poskuse itd.

Zelo redko pa je podajanje mnenja samo na osnovi pregleda predmeta in postavljenih vprašanj. (Člen 226, odst. 3. ZKP).

V kriminalističnih laboratorijih se najpogosteje preiskujejo sledovi in celo mikrosledovi. Redko kdaj jih zbira sodnik, temveč kriminalistični tehnik. Ta mora znati zbrati tudi primerjalno gradivo, saj brez njega izvedensko delo ni mogoče.

To je nemogoče uskladiti s formulacijo o »kazanju predmeta« (Člen 226 odst. 3 ZKP).

Kot je bilo že omenjeno, zahtevajo kriminalistična izvedenska opravila pogosto dolgotrajno laboratorijsko delo in ne gre samo za zaslišanje izvedenca. Zato bi bilo praktično nemogoče, da bi bile ob številnih zahtevah, ki jih imajo laboratoriji, pri takem delu navzoče stranke. (Člen 156, odst. 2 ZKP).

Zaslišanje izvedenca je izjemno, saj dostavlja svoje strokovno mnenje navadno v pisni obliki in po potrebi zaradi nazornosti še s fotografirano ali podobno dokumentacijo.

Nekatere pomanjkljivosti, ki zadevajo naše delo in delo sodišč, omenja v svojem članku tudi dr. V. Vodinec.³

Poudarja, da je izvedenčev sklep, kot tudi vsak drug dokaz, predmet proste ocene sodišča.

³ Dr. Vlado Vodinec: Ocena sklepov traseološkega identifikacijskega izvedenca — *Jugoslovenska revija za kriminologijo i krivično pravo* št. 1/73.

Ugotavlja pa, da pogosto odloča izvedenec, ne pa sodnik. Včasih sodišče izvida niti ne prouči, temveč se takoj usmeri na sklep. Še posebno je zadovoljno, če je sklep kategoričen. Kritično in vsestransko pa lahko oceni ekspertizo le tisti sodnik, ki dobro pozna kriminalistiko.

Nekateri menijo, da je ekspertiza, ki jo izdela višja inštanca, zanesljivejša. Vendar bi moral sodnik vedno, ne glede na to kdo je izdelal ekspertizo, ugotoviti:

- kdo je odločil, naj se opravi izvedensko delo,
- kje se je opravilo,
- kdo ga je izdelal,
- kakšno je izvedenčev strokovno znanje, specialnost in ekspertni staž.

Izvedenec se seveda ne sme spuščati v tista področja, za katera ni pristojen, in ne sme dati svojega mnenja na podlagi razčlenbe različnih dokazov iz kazenskega spisa. Tudi se ne sme spuščati v vprašanja pravne narave.

Izvedenec mora v svojem strokovnem mnenju natančno opisati, katere znanstvene metode je uporabil in zakaj, katero literaturo je uporabil, kaj mu je o tem znanega iz lastnih izkušenj in kakšne so skladnosti in neskladnosti. Zlasti se mora izogibati preprostemu naštevanju skladnosti in razločkov, ne da bi jih nadrobno razčlenil. Sklepi naj bodo določeni in konkretni, strokovni tehnični izrazi pa razločni.

Pri kriminalističnih ekspertizah, ki zadevajo sledove orožja, orodja, papirarnih črt itd., ne bi smelo biti problematičnih sklepov, ki operirajo z verjetnostjo. Pri teh ekspertizah izvedenci npr. ne bi smeli uporabljati takšnih formulacij: »Ta sled pripada A. B., toda ne izločamo možnosti, da izvira od X. Y.«

Zelo velika napaka je tudi, da se izvedenec v mnenju sklicuje na fotoelaborat in zato opusti natančnejši opis. Ta način je škodljiv, saj lahko pripelje do šablonizacije in po preproščanja izvedenjskega opravila.

LITERATURA

1. Marković Tomislav: **Problemi kriminalističnih vještačenja. Priručnik za stručno obrazovanje radnika unutrašnjih poslova**, 1970, št. 4, str. 267—277.
2. Marković Tomislav: **Kriminalistična ekspertiza, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, 1971, št. 4, str. 633—653.
3. Moračić Dragoljub: **Problematika sudskih vještačenja, Naša zakonitost**, časopis za pravnu teoriju i praksu, 1973, št. 2, str. 174—178.
4. Vodinec Vladimir: **Ocjena zaključaka traseološkog identifikacionog eksperta, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, 1973, št. 1, str. 91—97.

UDC 343.977.3:343.148(437.12)

Criminalistic Expertize within Criminal Proceedings

Vidic Vlado, Head of Scientific Criminal Investigation Laboratory, Republic Secretariat for Internal Affairs, Ljubljana

The article deals with the role of experts in criminalistics within criminal proceedings. It describes and evaluates statistically the particular forms of expert work carried out by the criminalistic-technical laboratories of the secretariat for internal affairs of the Socialist Republic of Slovenia. This work is mostly limited to dactiloscropy, graphoscropy, traseology and some problems of chemistry and biology.

The article deals also with propositions put forward by some specialists requiring the criminalistic

expert work to be carried out in specialized institutions outside the secretariat for internal affairs.

The article also touches on the form and the content of expert opinion, the question of collaboration between the judge and the expert, and the problem of experts' training. It puts forward also some major deficiencies noted in the work of experts in criminalistics.